

Motion till riksdagen
2005/06:Sf330

av Tuve Skånberg (kd)

Europas demografi och Sveriges familjepolitik

Motionen delad mellan flera utskott

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att stödja flerbarnsidealet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om resurser till barnfamiljerna genom bostadsbidrag, barnbidrag och vårdnadsbidrag.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att utforma studiemedelssystemet så att det inte missgynnar den som blir gravid.¹
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att låta konsekvenspröva varje beslut från regering och riksdag för att se hur det gagnar och påverkar familjen.

¹ Yrkande 3 hänvisat till UbU.

Fel! Okänt namn på

Motivering

I Nordisk familjebok (1914) står följande att läsa: "I forntiden förde tvåbarnsystemet Grekland och Rom mot undergången. Det torde göra detsamma med våra folk, därest det blir allmän folksed."

Under hela 1900-talet har tvåbarnsidealet varit förhärskande i Sverige, men alldeles särskilt dramatiskt har nedgången av antalet födda barn varit under en period på 1990-talet. Det är förvisso en överdrift att säga att vårt folk hotas av undergång, men situationen är onekligen alarmerande.

I en kommentar till befolkningsstatistiken 2004 skriver SCB: "I Sverige är det ovanligt att det föds färre personer än det dör. På över 250 år har det bara inträffat 11 gånger." SCB konstaterar därefter att "den längsta uppmätta perioden med ett födelseunderskott" i Sveriges historia uppstod 1997–2001, och att före 1997 "var det närmare 200 år sedan vi hade födelseunderskott". Om det inte vore för de positiva invandringssiffrorna hade Sveriges befolkning under dessa år minskat för första gången sedan Gustav IV Adolfs dagar. Då var orsaken svält, pest och krig. Nu beror det inte på en ökning av antalet döda utan på minskning av antalet födda.

2005 beräknas fruktsamheten uppgå till ca 1,75 och den allvarligaste krisen tycks undanföras. Men för att befolkningen ska kunna ersätta sig själv krävs att varje kvinna i genomsnitt föder 2,1 barn. Även antalet giftermål är i en historisk jämförelse lågt, även om antalet ingångna äktenskap ökat något från bottennoteringen vid mitten av 1990-talet. Andelen av befolkningen som är gifta har aldrig varit lägre i svensk historia. Dessutom ökar andelen äldre kraftigt samtidigt som andelen unga minskar. Även om en försiktig förändring nu inträtt de senaste åren är situationen mycket oroande.

När grönboken "Befolkningsförändringar och nya solidariska band mellan generationerna" – KOM(2005) 94 – presenterades av EU-kommissionären Vladimír Špidla i mars 2005 visade den på allvaret i situationen. Špidla framhöll att Europa måste ställa om sin politik för att klara en framtid med allt fler äldre som ska försörjas av allt färre yngre. Det talas om det idag går fyra arbetande på en pensionär, men att år 2050 kommer förhållandet att vara två mot en.

Grönboken säger: "Fruktamhetstalen ligger överallt under reproduktionsnivån ... I Europa föds dock inte så många barn som familjerna skulle vilja. Detta beror på många sorters svårigheter som påverkar de enskildas beslut... Men det är också ett tecken på att familjerna, som varierar i uppbyggnad men som förblir en mycket viktig byggsten i det europeiska samhället, inte har sådana levnadsvillkor som uppmuntrar dem till att skaffa fler barn. Om Europa vill göra något åt de minskande befolkningstalen måste familjerna i större utsträckning uppmuntras med hjälp av politiska åtgärder som gör det lättare för kvinnor och män att förena arbete och familjeliv. Dessutom har familjerna fortfarande en mycket viktig funktion att fylla när det gäller soliditeten mellan generationerna."

Orsaker

Professor Rolf Ohlsson, ekonomisk-historiska institutionen vid Lunds universitet, skriver: ”Många tror att förändringarna i åldersstrukturen främst beror på att dödligheten gått ned. Detta är emellertid inte fallet. Till 90 procent förklaras förändringarna i åldersstrukturen av att fruktsamheten gått ned. Det är alltså främst fruktsamhetens nedgång som förklarar varför Sverige har världens äldsta befolkning och inte så mycket nedgången i dödlighet.”

Den ofrivilliga barnlösheten blir allt vanligare. Bland viktiga faktorer som sänker fruktsamheten hos både män och kvinnor nämns rökning, alkohol, miljögifter, infektioner och könssjukdomar. Professorn i gynekologi och obstetrik på Huddinge sjukhus, Outi Hovatta, säger dock att livsstilen har störst betydelse för de låga födelsetalen: ”Idag skjuter vi upp barnafödandet tills vi är färdiga med allt annat. Det är en livsstil som inte bara senarelägger nästa generation, utan också ger färre barn, eftersom fruktsamheten successivt går ner och försämras drastiskt efter 35-årsåldern.” En annan viktig del av problematiken är att barn värderas annorlunda än under bondesamhällets dagar, då många barn betydde arbetskraft och en trygghet för ålderdomen.

Förutom ofrivillig barnlöshet, en livsstil med senare barnafödande och tvåbarnsidealet, har också det sjunkande födelsetalet ekonomiska och arbetsmarknadsmässiga orsaker, som 1990-talets dåliga ekonomi, ungdomsarbetslöshet och framför allt att antalet studerande har ökat kraftigt. Studerande har, till skillnad från arbetslösa, en mycket låg fruktsamhet, och att antalet studerande har ökat kraftigt förklarar enligt SCB ungefär halva fruktsamhetsnedgången.

Konsekvenser

Den allvarligaste konsekvensen uppträder först efter ännu några år då det blir brist på ung arbetskraft och då kostnaderna för de alltfler och alltmer vårdnadskrävande äldre ska täckas av skatterna från de allt färre yngre. Med en åldrande befolkning blir resurserna knappare. Var behövs redan idag den unga arbetskraften, och var är det redan idag svårast att rekrytera den? Svar: inom vård och omsorg. Antalet sökande till landets vårdgymnasier har på senare år minskat med 40 %. I Gävle, till exempel, fanns för något år sedan fem sökande till 210 platser. Enligt beräkningar från riksdagens budgetkontor kommer också det sjunkande födelsetalet att ha flera nationalekonomiskt negativa följder som att tillväxten blir lägre, det inhemska sparandet påverkas negativt, efterfrågan och utbudet av varor och tjänster minskar liksom efterfrågan på bostäder.

När Lena Sommestad var vd för Institutet för framtidsstudier sa hon: ”Om befolkningen minskar behövs inga nya bostäder och företagen måste slåss om allt färre kunder. Vi riskerar att hamna i en ekonomisk depression. Vi måste fråga oss hur vi ska skapa ett samhälle där människor vill och kan sätta barn till världen.”

Fel! Okänt namn på

När år 2005 fortfarande låg en bit in i framtiden, varnade professor Rolf Ohlsson särskilt för de stora problem på arbetsmarknaden som kunde komma när 40-talisterna då började gå i pension. Han pekade också på den ekonomiska faran i den sneda ålderspyramiden: ”Man ska ha i minnet att äldre personer är betydligt dyrare än yngre för samhället. År 1990 tog exempelvis de äldre över 65 år i anspråk 2,5 gånger så mycket resurser som de unga per capita. För de allra äldsta var siffran fyra gånger så mycket som för de unga.”

Lösningar

Nu behövs tre saker, nämligen bättre attityder, ekonomiska villkor och valfrihet för barnfamiljer.

Först och främst behöver vi verka för nya och positiva attityder till barn, barnafödande, äktenskap och familjebildning. I trygga och stabila familjer föds trygga barn – och fler barn. Att fostra barn är den största av alla uppgifter, det är att forma framtiden.

Tvåbarnsidealet måste ersättas av ett trebarnsideal. Barnfamiljer i en kommun eller ett bostadsområde ska ses som en tillgång, något att satsa på.

Men vi måste också ge barnfamiljer bättre ekonomiska förutsättningar vid barnafödande, möjlighet att själva fostra sina barn, ge dem valfrihet att själva välja barnomsorg, och inte tvinga ut pappor och mammor på arbetsmarknaden om de själva hellre en tid vill vara hemma med det dyrbaraste de har – och det dyrbaraste samhället har – barnen!

Kristdemokraterna har i budgetmotionen utvecklat hur vi vill öka resurserna för barnfamiljerna. Förutom bostadsbidrag och barnbidrag är Kristdemokraternas förslag om bl.a. barnomsorgskonto i denna situation omistligt. Samhället måste ge barnfamiljerna det stöd som en överväldigande majoritet själva önskar, dvs. ett rejält ekonomiskt stöd som ger föräldrarna valfrihet. Det måste vidare vara möjligt – och normalt – att kunna göra studieuppehåll därför att man får barn. Då måste systemet för studielån ändras så att det inte automatiskt straffar den som presterar mindre på grund av barnafödande, och det måste ske en rejäl höjning av garantibeloppet i föräldraförsäkringen.

Den engelske premiärministern Tony Blair har lagt fram som policy att varje beslut som den engelska regeringen fattar ska prövas utifrån hur det gagnar familjen och hur det påverkar familjen. Detta bör också vara den svenska riksdagens och regeringens hållning.

Stockholm den 21 september 2005

Tuve Skånberg (kd)